

Musik A – Stx

Vejledning / Råd og vink

Ministeriet for børn og undervisning, august 2013

Alle bestemmelser, der er bindende for undervisningen og prøverne i de gymnasiale uddannelser, findes i uddannelseslovene og de tilhørende bekendtgørelser, herunder læreplanerne. Denne Vejledning/Råd og vink indeholder forklarende kommentarer til nogle af disse bestemmelser, men indfører ikke nye bindende krav. Desuden gives eksempler på god praksis samt anbefalinger og inspiration, og den udgør dermed et af ministeriets bidrag til faglig og pædagogisk fornyelse. Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

1. Identitet og formål

1.1 Identitet

”Musikfaget forener en teoretisk-videnskabelig, en kunstnerisk og en performativ tilgang til musik som en global og almenmenneskelig udtryksform. Musikfaget integrerer elementer fra det humanistiske, det naturvidenskabelige og det samfundsvidenskabelige område med henblik på almindelse, identitetsudvikling og studiekompetence. Igennem den skabende proces og musikalske udfoldelse spiller musikfaget en væsentlig rolle for skolekulturen.”

”Teoretisk-videnskabelig” er linket til musikvidenskaben og de musikvidenskabelige uddannelser på universiteterne og en markering af, at en grundstøtte i faget er kundskabs- eller vidensdelen, som altså er akademisk forankret. ”En kunstnerisk og en performativ” er en reference til de kunstneriske uddannelser som fx konservatorierne, men også en markering af, at musikfaget beskæftiger sig med en æstetisk og en udøvende, kunstnerisk og opførelsesrettet (performativ) dimension.

”Almindelse og identitetsudvikling” refererer til pædagogiske og receptionspsykologiske forhold i undervisningen og læringsprocessen. Benævnelsen ”Studiekompetence” markerer, at selv om en del elever vælger faget af interesse, og nogle også ud fra et ønske om at videreudanne sig inden for musik, så skal faget kunne tilbyde generelle studiekompetencer.

Musikfaget hører grundlæggende til inden for humaniora. Genstandsfeltet er den klingende og/eller nedskrevne musik. Musikken er historisk, tidsmæssigt, bevidsthedsmæssigt, kulturelt/socialt og mediemæssigt forankret. Den er både et alment og et individuelt udtryk. Eleverne skal forholde sig analyserende og fortolkende til andres musik (musikkundskab) og egen fremførelse (musikudøvelse). De skal udtrykke sig *i* og *om* musik. Det er som metode en vekselvirkning mellem at forholde sig til *hvordan* i enkeltdelen og til *hvorfor* i et helhedsperspektiv. I denne analyse og tolkningsproces henter gymnasie-musikfaget metodiske elementer fra andre humanistiske/kunstneriske, naturvidenskabelige og samfundsvidenskabelige fag.

Musikfaget balancer mellem et liv som alment gymnasiefag og som kunstfag. Faget indgår på lige fod med den gymnasiale fagrække, og dog har det i sin dagligdag og ved eksamen nogle egenskaber, som adskiller det fra de øvrige fag. Faget indgår i skolens synlige liv mere aktivt end mange andre fag, og elevernes musikbeskæftigelse i timerne afstedkommer med jævne mellemrum fremførelser for resten af skolen i forskellige sammenhænge- koncertbegivenheder, morgensamlinger, musicals m.m.

1.2 Formål

”Undervisningen skal udfordre og udvikle elevernes musikalske univers og give dem analytisk kompetence til selvstændigt at beskæftige sig indgående med musikalske udsagn og arbejde med at tilrettelægge og arrangere musikalske forløb samt udtrykke sig i og om musik. Disse formål gælder såvel det mundtlige som det skriftlige arbejde.

Gennem analyser af musik og musikrelaterede forhold og ved at arbejde med musikalske parametre, musiklære, hørelære, og musikteori, skal eleverne gennem undervisningen opnå musikalsk kunnen og bevidsthed. Undervisningen inddrager historiske, samfundsmæssige og kulturelle perspektiver og giver dermed eleverne øget omverdensforståelse. Gennem kunstnerisk-performative processer – solistisk og i ensemble – tilegner eleverne sig musikalske færdigheder, almindelse og studiekompetencer.”

Beskæftigelsen med musik på A-niveau skal sætte eleverne i stand til at forholde sig analytisk til omverdenen, og igennem en fagligt funderet indsigt opnå en øget erkendelse af musikkens rolle i samfundet. Gennem arbejdet med musikalsk analyse på detailplan skal eleverne kunne udfolde en fortolkning og perspektivering, som giver et fagligt overblik og en kontekstuel relevans.

Det er væsentligt, at beskæftigelsen med musik på A-niveau giver en almindelse, der styrker elevernes orientering i omverdenen og forøger deres handlingskompetence. Samtidig skal den interne beskæftigelse med stoffet på et højt niveau styrke deres evne til at tage en videregående uddannelse. I sig selv er faget alment studieforberedende gennem anvendelse af videnskabeligt funderede analytiske værktøjer og metoder, men også specifikt studieforberedende derved, at en afsluttet eksamen på A-niveau styrker muligheden for videreuddannelse inden for musik på MGK, konservatoriet, universitetet og seminariet.

I musikudøvelse, i kombination med den musikalske dannelse inden for forskellige stilarter og genrer, udvikler eleven vokale og instrumentale færdigheder, som solist og som del af en gruppe. Og ikke mindst styrkes: 1. samarbejdskompetencer 2. evnen til disciplinering 3. evnen til at optræde/performe og 4. evnen til at se nye muligheder

2. Faglige mål og fagligt indhold

2.1 Faglige mål

Musikfaget har et ganske højt ambitionsniveau, især på A-niveau, og det kræver, at de faglige mål for undervisningen til stadighed står klart. Faget har dog fordybelse, refleksion, oplevelse og gentagelse som iboende kræfter, hvilket også kræver tid og rum til erkendelse for eleverne. Musik er det eneste kunstneriske fag med et A-niveau med dertil hørende skriftlig dimension og det er en status, der forpligter.

Da musiklæreplanerne på alle niveauer henviser til disciplinerne musiklære, hørelære, musikteori og kategorien musikalske parametre, skal der hermed forsøges en udlægning, vel vidende, at der er mange overlapninger og mange andre måder at definere begreberne på.

Musikalske parametre: De musikalske parametre er et musikalsk ”overbegreb”, der udgør en typologisering af musikkens bestanddele i det musikalske udtryk dvs. tonehøjde (melodi), samklang (harmoni), varighed (rytme, tid, tempo), styrke (dynamik, volumen), klang (sound, timbre), struktur (form), stil (genre). Musiklæren anvendes i beskrivelsen, analysen og forståelsen af de musikalske parametre

Musiklære – som af mange både lærere og elever i daglig tale benævnes musikteori - omfatter beskrivelser af de virkemidler, musikere og komponister anvender i og om den levende og nedskrevne musik. Det er typisk fremstillinger, der bygger på og anvender historiske og empirisk funderede teorier som fx nodelære, rytmelære, instrumentlære, akkordlære eller harmonilære, satslære, formlære, melodilære, toneartslære og brug af fagterminologi

Hørelære: I forståelsen, tilegnelsen og den pædagogiske tilrettelæggelse af stoffet anvendes hørelære som hjælperedskab. Den omfatter således typisk aktiviserende lytte- og udførelsesøvelser i forbindelse med skærpelse af kompetencer inden for rytmik, melodik og harmonik.

Musikteori: Opdeles i gymnasial sammenhæng i: 1. Arbejdet med skriftlig musikteori dvs. satsarbejde og arrangement. 2. Musikvidenskabelig teori dvs. videnskabeligt forankrede analytiske tilgange til en overordnet kategorial forståelse af musikken (fx musikhistorie, stilanalyse, fænomenologi, betydningsdannelse, psykologisk analyse, musiksociologi og –etnografi). Den vil ofte forholde sig til egen metodeanvendelse

Musiklære

For at få et tilstrækkeligt udbytte af undervisningen og for at kunne modsvare de krav som stilles til eksamen, er det basalt at have et solidt nodekendskab og et anvendeligt niveau i hørelære. Eleven skal beherske centrale musiklæreelementer med tilhørende afledninger af musikteoretisk og terminologisk art. Som et arbejdsredskab i både musikkundskab og musikudøvelse er noder et praktisk system, som tilmed er historisk funderet. Eleven skal bibringes en forståelse af, at noder er en grafisk afbildning af noget klingende og derfor en hermeneutisk tilgang til selve sagen, musikken selv. I forlængelse heraf skal musik uden beskæftigelse med noder også finde sted. Hertil kan benyttes andre former for grafisk afbildning. Eleven skal også have en klanglig forståelse for nodelæren, og således styrke den musikfaglige erkendelse gennem hørelære. Igen er der tale om en hjælpedisciplin med de fordele, man kan uddrage heraf.

De faglige mål stiller en række krav til både art og mængde af nodelære og musiklære generelt. Således skal eleven kende nodesystemet med dets nøgler, fortegn og takt-angivelser. Desuden er et kendskab til tonearter, transponerende instrumenter, kvintcirkel, funktionstonalitet, modalitet og skalaforhold helt uomgængeligt. Forståelsen af og fortroligheden med denne musiklære skal kunne række til anvendelse i både musikanalyse og skriftlig musikteori.

Musikkundskab

Undervisningen i musikkundskab skal afspejle musikkens dobbelte natur. Musik er således både et offentligt og et privat anliggende. Musik er i alle offentlige rum og præger vores hverdag på godt og ondt. Samtidig er glæden ved musikken noget helt privat og for mange unge mennesker et vigtigt element i identitetsdannelsen. Svarende hertil er musik globalt, men også nationalt, et vigtigt pejlemærke i verden. Derfor skal gennemgangen af musik ramme bredt og inddrage kunstmusik såvel som populærmusik, dansk såvel som international musik, vestlig musik og musik fra ikke-vestlige kulturer, hvor end de så måtte befinde sig. Nyt og gammelt skal også være dækket, således også både folkemusik og ny kompositionsmusik. Det er vigtigt at angribe de mange særområder fordomsfrit og med en adækvat analytisk vinkel, der bibringer eleven en forståelse af musikkens kontekst. Det er således ønskeligt at analysen blotlægger både musikkens struktur (værkintern) og den sammenhæng den udspringer af og indgår i (værkestern).

I forbindelse med gennemgang af den vesteuropæiske musik, skal eleven opnå en evne til at overskue et orkesterpartitur af en størrelse, der svarer til det med klassen gennemgåede. Målet er at partituret tjener som et brugbart arbejdsredskab for eleven i analysen af musikværket.

I enhver gennemgang skal eleven også trænes i at anvende passende faglitteratur og kildemateriale. Kilderne skal indgå i analysen af musikken således, at fortolkningen bliver funderet på et fagligt stærkt grundlag.

- anvende musikfagets metoder, teori og terminologi i mundtlig og skriftlig analyse af vestlig kunst- og populærmusik – herunder dansk musik – og af musik fra ikke-vestlige kulturer

- anlægge synsvinkler af historisk, samfundsmæssig, kulturel, genre- og stilmæssig art på det musikalske stof.

Gymnasiemusikfagets *empiriske* grundlag er den klingende musik fastholdt på noder, anden grafisk gengivelse, på fonogrammer, på billeder. I lighed med en række andre humanistiske fag, tager den samlede musikalske analyse i gymnasial sammenhæng sit udgangspunkt i en registrering af musikalske/kompositoriske udsagn. Her nærmer den musikalske analyse sig de eksakte videnskaber i afdækningen af målelige, kontrollerbare forhold i musikken. Registreringen sker i forhold til de musikalske parametre og redskaberne hentes fra musiklæren. Det næste skridt er at sætte denne analyse ind i en forståelsesmæssig ramme, en perspektivering, en fortolkning. Læreplanen bruger benævnelsen ”*anlægge synsvinkler... på det musikalske stof*”.

I almen studieforbereelse skal eleverne som et fagligt mål kunne ”*vurdere de forskellige fags og faglige metoders muligheder og begrænsninger i forhold til den konkrete sag*”

Derfor følger her en omtale af de mest gængse metoder (synsvinkler), der typisk anvendes i musikfaget, vel vidende at der til stadighed vil være overlapninger.

Historisk tolkningsmetode

Her sættes den musikalske analyse ind i en musikhistorisk sammenhæng. Hvad kom der før og efter? Typisk er man inde i en historisk stil- og genrefleksion, hvor det pågældende værk enten er musikalsk skelsættende, eller viderefører en musikalsk tradition. Det kan fx være en indplacering af en Bach- violinkoncert i forhold til Vivaldis solokoncerter og i forhold til senere koncertformer hos Mozart og Beethoven. Eller det kan være en indplacering af Beatles musik i 1960erne i forhold til den amerikanske 1950er Rock`n`roll og en senere Brittpop i 1990erne.

Samfundsmæssig tolkningsmetode

Denne socialhistoriske analysemetode bringer den musikalske analyse ind i en bredere samfundsmæssig forståelsesramme. Der fokuseres på, hvordan musikstykket/værket kan tolkes som udtryk for samfundsmæssige, sociale og ideologiske forhold på kompositionstidspunktet. Det kan fx være en afdækning af Haydns ansættelsesforhold set i relation til den musik fyrsten ønsker komponeret, eller Sibelius ”Finlandia” set i lyset af en national løsrivelsesproces eller soulmusikken som et racemæssigt opgør i USA i 1960erne. Eller kvindemusikken i Danmark i 1970erne. Hvad er det for samfundsforhold, der giver plads til eller ikke plads til den pågældende musik

Kulturel tolkningsmetode

Her ses musikken som et kulturelt udtryk. Som del af en kulturkreds, globalt, lokalt, og kan også ses som en musikalsk identitetskonstruktion (f.eks. nationalisme, ungdomskultur, magtrelationer, stilstudier). Denne mere antropologiske tilgang ser på musikkens funktion i forskellige kulturelle sammenhænge. Hvor, hvordan og hvorfor bruges den, og hvilke konsekvenser har det for det musikalske udtryk? Også ikke-musikalske forhold inddrages. Det kan være at se en klaverkoncert af Mozart i relation til borgerskabets kulturelle selvforståelse i Wien i 1780erne, eller det kan være en belysning af hip-hop i relation til sorte ghettomiljøer i USA i 1980erne.

Stil- og genrebaseret tolkningsmetode

Denne analysemetode ser musikken som autonom og uden sammenhæng med komponistens/musikerens eget liv. Musikstykket, kompositionen, indspilningen er noget i sig selv og det betyder en tilbundsående analyse af de musikalske virkemidler som form, struktur, tematik/motiv, tempo, tonalitet, harmonik, melodik, tekst-musikrelationen, stiltræk, genreovervejelser. Denne metode spørger til musikstykkets enkeltdele bundet sammen til en forståelse af helheden.

Psykologisk og receptions-mæssig tolkningsmetode

Den musikalske analyse kan bringes til en belysning af fx følelsesmæssige stemninger og her består tolkningen i at koble den værkanalytiske del med almene, receptions-mæssige forhold? Hvordan påvirker musikken os og hvorfor? Hvilke virkemidler har komponisten brugt for at nå en særlig psykologisk reaktion (stress, hvile, gys, spænding/afspænding). Hvilke musikalske arketyper er anvendt? (musikalske musemer). Hvordan indgår modtagerens eget musikalske univers i det hørte? Hvad er den musikalske forforståelse hos lytteren? Filmmusik kan være et studieobjekt i denne sammenhæng

Biografisk tolkningsmetode

Den biografiske analysemetode sætter fokus på komponisten eller kunstneren. Værk og komponist/kunstner belyser hinanden og udgør en enhed. Analysen og tolkningen søger imod at dokumentere et særligt originalt og særegent udtryk hos kunstneren/komponisten. Den søger imod at se en sammenhæng mellem det musikalske udtryk og en personlig udvikling og hændelser hos komponisten/kunstneren.

Mediemæssig tolkningsmetode

Her tolkes musikken som forbundet med det medie, den kommunikerer igennem. Hvordan er relationen mellem afsender og modtager? Hvilke konsekvenser har det for kompositionen i valg af musikalsk udtryk (instrumentation, form, dynamik osv.), at den er skabt som underlægningsmusik til en tv-dramaserie, til en film, som trailermusik, til en it-præsentation, til en hjemmeside? Det vil også være en tolkning af den lydlige fremtrædelsesform. En æstetisk tolkning af sound, klang, manipulation, mixning osv.

Videnskabsteori og musikvidenskab

Ovenstående tolkningsmetoder er forankret i videnskabsteorier, hvilket eleverne skal gøres bekendt med. I almen studieforberedelse skal eleverne som et fagligt mål kunne ” –demonstrere indsigt i videnskabelig tankegang og gøre sig elementære videnskabsteoretiske overvejelser i forhold til den konkrete sag ”

Videnskabsteori er teorier om videnskab og vi ser afsmitningen af denne metaforståelse af den viden vi skaber i gymnasiesektorens kategorisering i hovedområder: samfundsvidenskabelig, naturvidenskabelig, humanvidenskabelig. En stærkt forenklet måde at opstille ligheder og forskelle på kan ses af følgende skema:

	NATURVIDENSKAB	HUMANVIDENSKAB¹	SAMFUNDSVIDENSKAB
Genstands-område	Naturen Virkeligheden ”derude”	Mennesket Bevidstheden (”ånden”) Kulturen. Kunsten Historien	Det foranderlige samfund: Sociologisk, økonomisk og politologisk.
Fokus	Det evige, uforanderlige Det universelle, almene Det objektive Det abstrakte (fx naturlovene)	Det historiske, tidsbundne, foranderlige Det individuelle, særegne, enestående Det subjektive Det konkrete	De generelle mønstre og sammenhænge i den samfundsmæssige udvikling. Teorier om sammenhænge.
Metode	Hypotetisk-deduktiv Iagttagelse Opmåling Klassifikation Beskrivelse	Fortolkning (hermeneutik) Fænomenologisk	<i>Kvantitativ metode:</i> Hypotetisk-deduktiv. Statistik om samfund. Spørgeskemaundersøgelser. <i>Kvalitativ metode:</i> Fortolkning af aktørers udsagn og adfærd. Interviews
Mål	Forklaring	Forståelse	Forklaring og forståelse
Sandheds-kriterium	Sandhed som korrespondens	Sandhed som mening, betydning, sammenhæng	Samspil mellem teori og empiri.

Som nævnt tidligere så er gymnasie musikfagets *empiriske* grundlag den klingende musik fastholdt på noder, anden grafisk gengivelse, på fonogrammer, på nettet/film/tv. Denne empiri bliver gjort til genstand for analyse og fortolkning og perspektiveres gennem synsvinkler af ”*historisk, samfundsmæssig, kulturel, genre- og stil-mæssig art*”. Men eleverne bør ved en omtale også gøres bekendt med, at musikvidenskab og musikvidenskabelig forskning også kan indeholde undersøgelser af andet empirisk materiale og ud fra andre metoder og teorier. Antropologiske, samfundsvidenskabelige, psykologiske, sociologiske og fænomenologiske tilgange sætter ikke nødvendigvis musikken som værkbegreb og genstandsfelt i centrum.

Man kan vælge at opstille musikvidenskaben i forhold til tre positioner.

- **Musikvidenskab som forklaring**

Musikvidenskab som forsøg på at forklare givne forhold i og omkring musik ved henvisning til årsagssammenhænge. Den vil typisk gå internt musikanalytisk, teknisk, strukturel til værks for at forklare den musikalske oplevelse i relation til det musikalske udtryk. I princippet går den registrerende, objektivt til værks i forhold til genstandsfeltet med henblik på at se årsagssammenhænge. Den er inspireret af naturvidenskab og indeholder kvantitative tilgange og ønsker at opstille stilistiske love og generaliseringer (i gymnasiel sammenhæng ligner det den stil- og genrebaserede tolkningsmetode)

¹ Bent Fischer-Nielsen: At undervise i samfundsfag. i J.M. Knudsen og P. Henriksen (red.): Samfundsfagsdidaktik 2. udg. Columbus 2009. Kolonner om naturvidenskab og humanvidenskab ud fra Bjarne Troelsen: ”Videnskab og virkelighed”. L&R Uddannelse 2008.

- **Musikvidenskab som fortolkning²**

Musikvidenskab som forsøg på at forstå meningen med en given musik, dvs. den betydning som analytikeren eller andre oplever ud fra en beskrivelse af enkelttilfælde. Mødet med musikken antages at implicere et 'menende' subjekt, som møder sig selv i analysen. Den henter inspiration fra det øvrige humaniora og indeholder kvalitative tilgange. Her er referencer til hermeneutik og fænomenologi (i gymnasial sammenhæng ligner det den biografiske og den psykologiske tolkningsmetode)

- **Musikvidenskab som forandring**

Musikvidenskab som en kritisk afdækning af hvordan musik forstås. Her er de generelle forklaringer eller de subjektive fortolkninger genstand for selvreflektion. Med den kritiske bevidstgørelse forandres forståelsen af musikken. ..magten til at forandre og etablere bestemte forståelser af musik og musikalsk værdi. Der fokuseres på magtrelationer, på sociale relationer og den er inspireret af samfundsvidenskab. Her er referencer til sociologi, og til historisk materialisme (i gymnasial sammenhæng ligner det den kulturelle og samfundsmæssige tolkningsmetode)

-demonstrere viden om fagets identitet og metoder

I forbindelse med almen studieforberedelse skal eleverne, i en undersøgelse af en sag, et tema, et emne, kunne anvende, reflektere over og vurdere fagets metoder, muligheder og begrænsninger. Det betyder at man på et velvalgt tidspunkt i undervisningen ser faget i helikopterhøjde. Hvad er det vi gør, hvorfor og i hvilken sammenhæng? Derfor bør eleverne gøres bekendt med fagets identitet og metoder som gymnasiefag. Det kan anbefales at sammenredigere et diskussionsoplæg ud fra denne vejlednings afsnit om emnet, kombineret med læreplanens afsnit om didaktiske principper (som også omhandler musikudøvelse) og forklare, hvad der gemmer sig bag benævnelseerne. Tilsammen dækker de en beskrivelse af begge fagets sider – den udøvende og den kundskabsmæssige. På B- og A-niveau bør eleverne stifte bekendtskab med musikfagets yderligere akademiske (videnskabsteori) og kunstneriske perspektiv.

Musikudøvelse

Undervisningen i fagets praktiske dimension sigter mod to forhold, som gensidigt understøtter hinanden. Dels skal eleven opnå en evne til at forholde sig til det udførte og gå i dialog med resultatet, både i gruppen og personligt. Dels skal træningen sætte eleven i stand til at fremføre musik i et offentligt rum på et niveau, der tilfredsstillende elevens ambitionsniveau. Repertoiret skal være bredt og således indeholde en- og flerstemmige sange/satser, rytmiske og klassiske satser og både dansk og international musik skal indgå. Den enkelte elev skal ligeledes præsentere forskellige sider af musikaliteten. Hver elev skal fungere solistisk og i ensemblespil, og hver elev skal yde vokale og instrumentale præstationer.

Skriftlig musikteori og analyse

Arbejdet med musikteori sigter mod at eleven skal kunne ”udfærdige en teoretisk konsistent, nodebaseret skriftlig sats”. Arbejdet med musikteorien skal have forbindelse til arbejdet med

²Inspireret af ”Indledende bemærkninger om musik og videnskabsteori” i Birgitte Næslund Madsen, Helle Kornum og Mads Krogh ”Musik & videnskabsteori” Systime 2010

musikudøvelse på den måde, at eleven også skal arbejde med realisering af en selvproduceret sats inden for den/de opgavetype(r), som holdet arbejder med. Målet er at eleverne opnår en sikker fornemmelse for musikalske virkemidler (stemmeføring, harmonisering m.m.) ved at få afprøvet det nedskrevne i klingende form. Det vil give nyttige erfaringer begge veje. I forbindelse med eksamen bliver eleven også prøvet i en række grundlæggende musik- og hørelæreelementer. Der skal således arbejdes med skriftlig præcision, både i prosabeskrivelse af musikalske forløb, harmonisering og i nedskrift af et kortere rytmemønster.

3. Tilrettelæggelse

3.2 Arbejdsformer

Musikkundskab

Et kortere oversigtforløb inden for klassisk- og rytmisk musik

Hvis eleverne ikke allerede på C- eller B-niveau har haft et sådant forløb, bør det være en del af introduktionsundervisningen på A-niveau, så der også kan foretages et mere kvalificeret valg af emner.

Arbejdet med musikanalyse skal basere sig på fagets metodik og terminologi. Eleverne skal trænes i værkinterne analysemetoder, der er tæt knyttet til grafisk materiale, oftest partiturer. Hovedparten af de genrer, som er mest umiddelbart tilgængelige, vil have nodebaseret materiale, og eleverne skal opnå sikkerhed i afkodning af nodernes tekstur. Der skal arbejdes med musikkens grundparametre som melodik, skala, harmonik, dynamik, orkestrering, sound, groove, form, metrik m.m., således at eleven kan anvende terminologien på ekstemporale værker også.

Arbejdet med musikanalyse skal også inddrage værkeksterne forhold. Det kan være tekster som omhandler historiske, sociologiske, kulturelle, biografiske eller andre aspekter, som har en belysende virkning på værket. Det er en vigtig side i tilegnelsen af værket, at man forstår den sammenhæng, som værket udspringer af og indgår i. Flerfaglige forløb vil styrke denne forståelsesramme og perspektivere arbejdet med værkanalysen betydeligt. Men også andre kilder som film, video, netbaseret materiale, koncertbesøg o. lign. kan og bør inddrages. Musikken skal opleves i en større sammenhæng.

I arbejdet med musikkundskab er det vigtigt, at man ikke mister sagens genstand - dvs. den klingende musik og oplevelsen af den - af syne, og man må derfor sikre, at eleverne får lejlighed til at høre den gennemgåede musik mange gange undervejs og gerne i forskellige sammenhænge. Det kan være en pointe, at elevernes første møde(r) med værket bliver som lytter, således at den klingende musik bliver indgang til analytisk arbejde og ikke omvendt.

Normalt vil eleverne på A-niveau skulle eksamineres i ekstemporalstof. Det er erfaringsmæssigt et betydeligt arbejde at finde stof, som er parallelt til det læste pensum. I princippet er hele kernestoffet forpligtende ved eksamen, og det betaler sig derfor i årets løb at holde nogle ”godbidder” tilbage til anvendelse som eksamensspørgsmål. Hvis større værker indgår som kernestof, kan dele af værket henstå uberørt og således anvendes til eksamen. I forbindelse med gennemgang af særligt vanskeligt stof, kan læreren vælge at lade eleverne blive eksamineret i kendt stof. Der henvises til afsnittet om eksamen.

Læreren bør nøje overveje hvilket materiale, der anvendes til eksamen og dermed også hvilke områder og emner, der gennemgås undervejs. De faglige mål fordrer omgang med stoffet, der er fagligt forpligtende overfor metodik, musikfaglighed og perspektivering, og ikke alle emner er lige velegnede hertil. Eksempelvis vil klassisk blues eller filmmusik uden ordentlige partiturer ofte ende i uforpligtende almindeligheder ved eksamensbordet. Læreren bør sobert redegøre for den status, som de forskellige typer stof har.

Udover de sammenhænge, hvori musik indgår i studieretningen – tværfaglige forløb, almen studieforberedelse og studieretningsopgaven – skal der undervejs arbejdes med to større emner. ”Disse skal genremæssigt og historisk være afgørende forskellige”, men kan i øvrigt være af hvilken som helst karakter. Der er ingen nærmere bestemmelser om antal af satser eller tidsforbrug i forbindelse med perioderne, men eleverne skal opnå den dybere indsigt, der sætter dem i stand til at krydsreferere og perspektivere. Det vil være muligt på hold, der har løftet fra et B-niveau, at genanvende materiale, men på et A-niveau.

Et af emnerne skal repræsentere en tids- og/eller genremæssig spredning

I det ene af emnerne bør klassisk partiturmusik eller ny klassisk kompositionsmusik eller ikke-vestlig musik indgå.

I det ene emne behandles musikken på tværs af tidsskel eller genreskel.

Det kan være musik og religion, musikalske formtyper, musik for scenen, lieder fra Mozart til Björk, folkemusikken i kunstmusikken, verdensmusik, musikalske stilarter. En del af arbejdet med musikemnerne kan oplagt foregå som projektarbejde, hvor eleverne, efter en introducerende præsentation og oversigt, selv afsøger problemfelter inden for det valgte emne.

Et emne kunne være musik og tekst som overskrift, som kunne behandles historisk eller genremæssigt og så koble det sammen med musikudøvelse i form af sangskrivning. Dette kunne være en fornem kombination af fagets mange elementer.

Hver opførelse suppleres af en kort redegørelse for og samtale om det udførte nummers egenart og udtryk. Denne supplerende del af prøven gennemføres for hver enkelt eksaminand, og de øvrige medlemmer af gruppen må ikke være til stede i prøvelokalet, før de selv er blevet eksamineret
For at sikre den individuelle præstation i forhold til gruppefremførelsen og for at bevidstgøre eleven om eget musikalske bidrag i forholdet til nummerets karakter og udtryk, afsættes der tid til en kort samtale om det opførte med hver elev.

Det kan blive en god praksis i timerne i musikudøvelse, at eleverne får etableret en måde at tale om musikken på. Hvorfor gør vi det vi gør? Målet vil være, at eleverne bliver bevidste om de musikalske udtryks- og fortolkningsparametre. Her kan gruppen komme dybt ned i helt grundlæggende musikalske overvejelser.

Afhængig af, hvilket nummer og hvilken stilart, der arbejdes med, kan man etablere følgende spørgsmål ind i musikken, øvningen og til sidst fremførelsen:³

- Hvorfor har vi valgt at ville arbejde med den pågældende musik? Er det teksten, er det stemningen, er det stilen, er det tempoet?

³ Inspireret af arbejdspapir ved lektor Pia Rasmussen, Århus Universitet

- Hvad er sangens budskab, hvordan skal teksten forstås, og hvilken stemning skal videreformidles (sørgmodighed, aggression, livsglæde, fest, nedtrykthed)?
- Hvis nummeret allerede eksisterer i en række fortolkninger – hvordan har man valgt at fortolke det? Vil vi lægge os tæt op af en eksisterende indspilning eller arbejde med en original fortolkning?
- Hvilke arrangements-ideer f.eks. stilart, feeling, instrumentation, opbygning, lægger nummeret op til og hvilke af disse vil underbygge stemningen i nummeret? Kan nummeret få en helt anden betydning, eller kan betydningen blot farves lidt, hvis der f.eks., skiftes tempo, taktart, reharmoniseres, skiftes instrumentation? Hvor ligger højdepunktet i nummeret (tekstligt, melodisk,...) og hvordan kan vi arrangementsmæssigt understøtte det? Hvordan etableres overgangene? Kan nummeret reduceres i forhold til forlægget og hvordan?
- Rollefordeling og øvning: Hvem gør hvad i musikken? Skal nummeret transponeres i forhold til en mandlig eller kvindelig solist? Hvem gør hvad i groovet? Breaks? Fills? Hvordan skal balancen være instrumenterne imellem og i forhold til vokalen?

Med denne sprogliggørelse af arbejdet med musikken giver det god mening, også at bede eleverne, enkeltvis, til eksamen at videreformidle gruppens overvejelser.

Ny skriftlighed og musikfaget

Musikfagets skriftlighed deler sig i to – den nodebaserede skriftlige musikteori (udsættelse og arrangement) og så den prosabaserede skriftlige musikanalyse i forbindelse med studieretningsopgaven, studieretningsprojektet, almen studieforberedelse, multimedieprodukter og it-fremlæggelser.

Skriftlig musikanalyse m.m.

Bortset fra den melodiske analyse i M1/4, så har der ikke i musikfaget været skabt en tradition for, at eleverne omsætter deres analysekompetencer til skrift. Som led i en overordnet skrivestrategi på skolen, bør musikfaget også byde ind på procesorienterede skriveformer til støtte for studieretningsopgave, studieretningsprojekt, større skriftlig opgave og at-synopsisskrivning. Det vil være hensigtsmæssigt, at der i undervisningen i perioder også fokuseres på mindre øvelser, som sætter eleverne i stand til at udtrykke sin skriftligt i en analytisk sammenhæng. Den mundtlige og den skriftlige analyse benytter den samme metodik, progression og fagterminologi, så skriftlighedens formidlingsudfordring burde få en afsmittende effekt på det mundtlige arbejde. Man kan slå to fluer med et smæk ved at lade analyseopgaver i forbindelse med de to musikemner være skriftligt funderet og ligefrem lade fremvisninger af elevforslag være udgangspunkt for en fagligt forankret diskussion, som også inddrager den sproglige nøjagtighed. På den måde kan skrivning ses som led i tilegnelsen af faglig viden. Man lærer dele af faget gennem skrivning. Herved etableres en enighed om den faglige diskurs.

Skriftlig musikteori

Den anden del af fagets skriftlighed udgøres af den nodebaserede musikteori i forbindelse med harmonisering, udsættelse og arrangement. Her skal eleverne bevæge sig fra ingenting til alting i løbet af ganske kort tid, og faget har oparbejdet en pædagogisk tradition som omfatter: lag på lag, fokus på delområder, omskrivning, stilladsering, afsyngning af forslag, lytning til computerbesvarelser og korrigerer i plenum, nedskrivning af arrangementsopgaver i grupper på klassen.

De skriftlige opgaver vil i begyndelsen af forløbet være inden for musiklære. Det er nødvendigt at eleverne opnår en sikkerhed i brugen af noder, før de kastes ud i egentlige satsopgaver. Derfor må der gennem arbejdsark og øvelser opbygges et solidt kendskab til noder, rytmer, intervaller, skalaer, becifringer, akkordsammenhænge og stemmeføring m.v. hos alle. Sideløbende med indføringen i elementær musikteori og musiklære er det hensigtsmæssigt straks i begyndelsen af forløbet at give opgaver i f.eks. grundtonebas, simple medstemmer og treklangskor, således at eleverne hurtigst muligt oplever, at de kan omsætte teori i klingende praksis og dermed operationalisere en ellers noget abstrakt viden.

Det er nødvendigt, at lade eleverne prøve teorierne af i praksis, det være sig på keyboards, computer og sequencer-programmer, men også rytmeøvelser, skalaøvelser, SDS. Ganske mange mister en stor del af den kropslige fornemmelse ved udøvelse af musik i puberteten, og det har umådelig stor værdi at genopdage denne naturlige ressource. I den forbindelse er det indlysende at bruge de ovennævnte virkemidler ved indlæring af nodeteori og musiklære.

I vore dage, hvor små elektroniske keyboards eller el-klaverer kan erhverves for relativt små penge, kan man som lærer godt forsvare at anbefale sine elever at anskaffe et sådant instrument til at støtte det skriftlige arbejde. Evt. kan skolen over en årrække anlægge en strategi med indkøb af disse prisbillige instrumenter, som så kan lånes ud til elever med særligt behov.

Skolen kan også anskaffe nodeskrivningsprogrammer, med eller uden sequencerdel, som kan købes som skolelicens, med ret til at lægge kopier ud til eleverne. Det er af uvurderlig betydning, at også brugen af programmer bliver grundlagt i begyndelsen af forløbet, såfremt man ønsker at benytte sig af disse.

Et fornuftigt udgangspunkt – når eleverne har erhvervet sig den mest basale viden og indsigt – er vokalharmonisering, hvortil kan benyttes koral, vise, pop/rock eller jazz. Man er ikke bundet af noget eksamensvalg heri, idet det drejer sig om at bibringe eleverne en indsigt i dur/mol tonalitet, samklang, spændingsopbygning og opløsning, stemmeføring og kadenceopbygning. Det er samtidig enkelt at realisere elevernes først bud på satsarbejde og derved knyttes forbindelsen til arbejdet med musikudøvelse.

Det er ikke hensigten at alle elevbesvarelser på traditionel vis skal hjem hos læreren, rettes og tilbageleveres timen efter. Workshoplignende arbejdsformer, hvor der arbejdes i mindre grupper i klassen kan anbefales.

Eleverne kan i perioder arbejde selvstændigt med klart definerede opgaver, hvor de kan benytte sig af computer/keyboards, og hvor de kan hjælpe hinanden. Et sådant forløb vil derfor kunne kombineres med eksempelvis solosang eller sammenspil, idet især store hold vil skulle deles i perioder.

Eleverne kan også arbejde med redigering af allerede afleverede opgaver. Dette er dog mest nyttigt, når opgaverne afleveres elektronisk. Således kan der tilføjes stemmer i anden omgang, man kan arbejde med at ændre grooves, man kan variere A-stykker osv. På denne måde kan man relativt tidligt i forløbet opbygge større udsættelser, der for eleven virker som et fuldt arrangement. Det er klart, at elementære forhold omkring bas/trommer og stemmeføring i kor skal være på plads inden, således at koncentrationen kan lægges på de mere strukturelle problemstillinger.

Efter det grundlæggende arbejde med den elementære musikteori, skal det enkelte hold i samråd med læreren beslutte hvilken eksamensdisciplin, der skal arbejdes med. Denne beslutning vil typisk

ligge et stykke ind i efterårssemestret i 2g (på studieretningsholdene) eller tidligt i forårssemestret (frie valghold). Beslutningen angår kun undervisningen, idet det står eleven frit for at vælge hvilken eksamensopgave, der skal besvares. Læreren er dog ikke forpligtet til at genreopdele undervisningen i skriftlig musikteori. Det er klart elevens eget valg at arbejde med en anden type opgave end den, klassen har valgt. Hvis eleven fra starten vælger anderledes, bør læreren naturligvis vejlede eleven så godt som muligt. Det er dog hensigtsmæssigt – og læreren bør gøre ganske meget derfor – at hele holdet vælger den samme type.

På vejen frem mod eksamen i 3.g. skal holdet i en periode arbejde med udarbejdelse af et skriftligt arrangement, der organiseres som et sammenspilsprojekt ud fra de mulige gruppedannelser på holdet. Det kan være en lille vokalgruppe, et jazzband, en rockgruppe, en musicalgruppe. Det vil sige, at eleverne i fællesskab skal starte helt fra bunden med et givet arrangement og procesorienteret udvikle et færdigt arrangement beregnet til fremførelse.

Ideen er at eleverne skal kunne trække på erfaringer fra både musikudøvelse og skriftlig musikteori, men da der er tale om et arrangement og ikke en skriftlig sats med specifikke teoribaserede krav, vil en del løsninger være alternative i nogle henseender. I skriftlig musikteori vil en baslinje i pop- eller rockudsættelse kræve en fuldstændig udskrevet besvarelse, som demonstrerer forståelse for akkordtydning, form- og stilforståelse og basnøglekendskab. Men med det praktiske arrangement i klassen er processen og fremførelsen i centrum og pragmatiske overvejelser inddrages. Hvis den pågældende gruppe har en bassist, der udelukkende kan orientere sig i becifringsnotation i forhold til sit spil, så vil det være løsningen i det pågældende arrangement.

Forløbet vil være sammensat af både skriftligt arbejde – hjemme og på skolen – og øvemoduler, og lærerens rolle er at være rådgiver. Naturligvis skal læreren påse, at alle elever får mulighed for at bidrage til det endelige arrangement og eventuelt stille delopgaver undervejs. Projektet skal honorere kravene inden for skriftlig musikteori, såvel som inden for musikudøvelse.

De skriftlige discipliner

Musik har som andre fag med en skriftlig dimension udarbejdet et særligt, fagligt materiale til en prøvedisciplin, som også understøtter fagets mundtlige side. Hensigten har været at fremstille en evaluerbar opgave, som via et gymnasieforløb på højeste niveau kan løses af selv en forudsætningsløs og for så vidt umusikalsk elev. Opgavesættet trækker på en årtier gammel musikvidenskabelig skriftlig tradition. På den led bliver den skriftlige disciplin et destillat af en teoretisering i faget, foregået over tid. Derfor vil ældre, skriftlige discipliner være mere velbeskrevne end yngre genrer, hvor pop-rockopgaven er den sidst tilkomne. For at gøre den levende musik til en gymnasial skriftlig genre har det været nødvendigt at vælge udsnit af en musisk praksis og gøre den til model for en opgaveløsning. Derfor har faget terminologisk set også valgt at fastholde begreber som satslære og udsættelse sideordnet med arrangementsteknikker. Set i et studieforberedende lys anviser de skriftlige discipliner et teoriunivers og en metodik, som udfordrer elevens intellekt, musikalitet og evne til at foretage valg, der får konsekvenser. En ændring i en parameter kan få konsekvenser for andre, så beslutningen er et kompliceret samspil mellem teoretiske og musikalske forhold. Dette forhold, processen og metodikken i faget er et alment gymnasialt og studieforberedende anliggende; i samfundsfag udtrykt gennem samfundsfagsrapporten, i matematik gennem matematikopgaven, den danske stil ... musikopgaven. Den bredde i viften af fag imødekommer forskellige elevtyper og kan derved fastholde dem i uddannelsesforløbet i forhold til en interesse(passion) eller et videre uddannelsesmål. I musik gælder det sidste for elever, der ønsker at gå videre i musikuddannelserne på seminarier, konservatorier, MGK-uddannelser og universiteter.

Harmonisering og udsættelse af koralmelodi

Eleverne skal kunne harmonisere enkle melodier i dur og mol for sopran, alt, tenor og bas. Der angives ikke noget bestemt stilgrundlag, men den enkle dur-moltonale koral er basis. Der findes lærebøger og et stort og lettilgængeligt eksempel-materiale, og det anvendte akkordudvalg er af passende og overskueligt omfang. Uanset hvilket stilgrundlag besvarelsen bygger på, er det afgørende at dette anvendes konsekvent, således at satsen får et musikalsk helhedspræg.

Progressionen må være langsom, således at alle får mulighed for at tilegne sig det gennemgåede stof. Eleverne skal lære at finde de forskellige akkordmuligheder og at vælge mellem disse ud fra deres musikalske erfaringer og viden. Harmonilære-undervisningen må altid baseres på forståelse og oplevelse af musikalsk sammenhæng og bør ikke ende i indlæring af en serie faste formler uden musikalsk stillingtagen.

Det er oplagt at gennemgå elevernes opgaver både på tavle, ohp, videoprojektor, smartboard og ved klaveret. Det er også nyttigt at lade elever udfærdige eksempelvis kadencer ved tavlen, forberedt som uforberedt, så man får lejlighed til at lære eleverne en hensigtsmæssig arbejdsform.

De enkelte elevers evne til at benytte akkordmaterialet er meget forskellig. Det er bedre at sikre sig et anvendeligt, men begrænset akkordrepertoire end at skabe forvirring med et for stort materiale. De fleste koraler kan løses med ret enkle midler og komme til at fungere, og den oplevelse bør alle elever bibringes. Nogle elever vil naturligvis have lyst og evner til at videreudvikle talentet, og de skal ansøres dertil. Men også disse elever skal være sikre i basisfunktioner. Dårlige kadencer kan ikke reddes af en livfuld harmonisering. En for avanceret harmonisering vil ofte ende i stemmeføringsproblemer.

Vokalarrangement

Det stilistiske udgangspunkt for disciplinen er et bredt repertoire af sange, som f.eks. de fleste af melodierne i Wilhelm Hansens blå, røde og gule sangbog. Den enkelte melodi er harmoniseret med 3- og 4-klange ud fra et dur-/mol-tonalt grundlag og skal tilføjes mindst to vokalstemmer, typisk en bas- og en mellemstemme. Der er lagt op til, at man kan arbejde med forskellige satsteknikker, samt for dygtige elevers vedkommende foruden homofone også polyfone passager.

Hver stemme skal defineres (S/A/T/B). Hermed er der også et krav om kor-idiomatisk udsættelse, og melodien vil derfor oftest skulle transponeres fra en angiven fællessangstoneart til en højere kortoneart.

Basfundamentet under akkorderne kan med fordel introduceres samtidig med, at der trænes til harmoniseringsopgaven i Musikteori 1, så eleven bliver opmærksom på forholdet mellem melodi og bas og dets indflydelse på valget af akkorder. Indledende øvelser i at fornemme en melodis akkordrytme og for anvendeligheden af faste vendinger - den tonale kadence, 2-5-1-vendingen, vampen m.fl. - støttes fint, hvis man også øver akkordlæsning og harmonisk analyse i denne tidlige fase.

En elementær grundtonebas udvides til at omfatte først andre akkordtoner og dernæst akkordfremmede toner som gennemgangstoner og forudholdstoner.

Komplementærrytmiik og tekstlægning integreres allerede tidligt i arbejdet med basstemmen. Målet er den melodiske bas, som samtidig med at den er satsens harmoniske fundament er en selvstændig stemme, der melodisk og rytmisk forholder sig til de øvrige stemmer. Den melodiske bas kan på et senere tidspunkt i undervisningen være anledning til overvejelser om reharmonisering.

En andenstemme kan i princippet være enten en under- eller en overstemme, men som udgangspunkt er det mest overskueligt for eleven at arbejde med andenstemmen som altstemme. Fra den simple tert-/seksparallelførte stemme kan andenstemmen udvikle sig til en mere selvstændig stemme ved inddragelse af modbevægelse, forsinket parallelføring og motivisk imitation. Komplementærrytmiik og tekstlægning inddrages lige fra begyndelsen i arbejdet med andenstemmen.

Andenstemmens indførelse kræver en øget bevidsthed om stemmernes indbyrdes melodiske og rytmiske forhold, som en opøvelse af færdigheder i høre-lære kan støtte. Både i arbejdet med 2- og 3-stemmighed er det vigtigt samtidig at analysere professionelle korsatser.

Det er i forløbet essentielt hele tiden at synge og spille melodier og tilkomponerede stemmer med musikholdet. Både piger og drenge har brug for at synge såvel bas- som altstemme mange gange, så det ikke bliver en rent teoretisk øvelse at skrive et vokalarrangement.

Et redskab i arbejdet med at arrangere en melodi er nodeskrivningsprogrammet, der hurtigt kan bruges til at demonstrere stemmeføringmæssige (u-)hensigtsmæssigheder. Her er det vigtigt at slå den automatiske akkordafspilningsfunktion fra og isolere stemmerne enkeltvis og parvis.

I vokalarrangement vil man koncentrere sig om standardbesætningen SAB. Senere kan man vælge at arbejde med lige stemmer eller 4-stemmigt blandet kor. Uanset besætning bør eleven stifte bekendtskab med fristemighed og virkemidler som orgelpunkt, hornkvint og motivisk imitation.

Begynder man det praktiske og teoretiske arbejde med arrangement allerede i slutningen af 1g, kan man hurtigt give eleven en fornemmelse af musikteoriens anvendelighed. Disciplinen vokalarrangement og opgaverne i 1-times-prøven er nært beslægtede, så det er meningsfuldt at integrere træningen i de to dele. Når en del af satsteknikkerne i vokalarrangement er gennemgået, er det oplagt at bruge melodianalysen til at lære eleven at disponere sin sats, så melodien afspejles i satsens tekstur.

Undervisningen i vokalarrangement skal fokusere på det satstekniske håndværk, men skal også stimulere elevens kreativitet og sans for musikalske ideer. Den gennemførte musikalske ide og sangbarhed vejer i vokalarrangement tungere end et rigtigt regelsæt for stemmeføring. Målet er en konsistent harmonisk, melodisk og rytmisk iklædning af melodien.

Udsættelse af pop-rocksang

Undervisningen i pop/rock udsættelse kan indledes ret tidligt i forløbet. Efter de indledende elementære afsnit af musiklære kan man med fordel kombinere musikteori og nodeteori. Becifringsslære og akkordsammenhænge (funktionstonalitet herunder) kan bruges til opgaver hvor stemmeføring, klangbevidsthed og omvendinger er emnet. Samtidig kan man opbygge en

fornemmelse for rytmisk bevidsthed således, at eleverne hurtigt fanger den gensidige afhængighed mellem det rytmiske, det harmoniske og det melodiske og hvordan en sang ofte er lavet med alle tre elementer som styrende.

Der er mange nyttige standardklicheer, som eleven kan trække på og det drejer sig om at få indarbejdet disse vendinger. Det er givende at lytte til ”klassiske” eksempler fra poppens og rockens historie for auditivt at få en fornemmelse for idiomatiske forhold. I et vist omfang kan øvelsen også gå på at nedskrive det hørte, eller dele deraf for at eleverne kan få ”hånd på lyden”. Fra de samme eksempler kan eleverne bevidstgøres om strukturelle elementer. Denne træning kommer eleverne til gode senere i forløbet, når der skal arbejdes med Arrangement (se afsnittet om arbejdsformer) og forberedelse til prøven uden hjælpemidler.

Det vil være fornuftigt at arbejde med en nogenlunde fast progression, som er gennemskuelig for eleverne. Efter de indledende opgaver er det oplagt at arbejde med at opbygge basstemmen således at den bliver selvstændig og samtidig bevarer sin rolle som satsens grundlag. Man kan hurtigt bevæge sig fra grundtonebasmønstre til mere dynamiske baspartier med gennemgangstoner, andre akkordtoner og eventuelt akkordfremmede toner. Hertil kan sættes enkle medstemmer og flydestemmer. Relativt hurtigt herefter kan den egentlige formbevidsthed introduceres. Satsen skal tilføjes idiomatiske vendinger i volter, slutninger, såvel som i breaks og ved lifts m.m. Det er erfaringsmæssigt satstekniske kneb som volder mange elever problemer og derfor er lang tids træning en stor fordel for denne gruppe.

Satsens rytmiske substans er et naturligt led herefter. Trommestemmen skal udskrives således, at den er konsistent og afstemt med de øvrige stemmer. Det er vigtigt at fastslå, at der arbejdes med en skriftlig disciplin, og at trommestemmer af denne beskaffenhed ikke findes i den ”virkelige” musikverden. Sammen med eventuelle akkordinstrumenter har man herefter opbygget satsens grooves. Man kan som forudgående øvelse arbejde med SDS-øvelser, der til sidst bevæger sig fra hørelæren til nodepapiret og skrives ned og ad den vej få placeret de enkelte rytmeinstrumenter i både det lodrette og vandrette mønster. Det er ofte nødvendigt at give denne fase megen plads således, at der opnås sikkerhed heri. Således kan volter, slutninger, breaks, fills mv. integreres og en egentlig fuldstændig sats er opnået.

Det videre arbejde går med forfinelse og raffineringer. Denne del er ikke kun ”flødeskum”, men en nødvendighed hvis satsen skal have liv. Her tænkes på modstemmer, komplementære stemmer, variation satsens forskellige dele imellem og tilføjelse af andre instrumenter (blæsere, guitar- eller keyboardstemmer mv.). Ved vokale modstemmer er det vigtigt at de forsynes med tekst som er relevant for melodien og at prosodien er intakt.

Stilbevidstheden er vigtig. Ikke sådan at forstå, at man skal navngive en bestemt stil og rendyrke den, men sådan at de virkemidler, man arbejder med, skal fungere sammen som genkendelige dele af et stilgrundlag. Det kan være nyttigt at udarbejde et klicheekatalog som eleverne kan trække på. Originalitet er ikke et mål i sig selv. Det håndværksmæssige element er fundamentalt.

Udsættelse af jazz standard-sang

For denne opgavetype gælder stort set alle forhold nævnt under pop/rock, herunder den progressive opbygning af indlæringen og bevidsthed om stemmeføring, overgange, slutninger, breaks og lifts. Jazzmusikken er af natur meget liftet, og det er centralt at eleverne forstår og kan anvende den ofte synkoperede melodik og rytmik.

Et tidligt udgangspunkt vil også være basgange, og eleverne skal introduceres til både 2-beat og walkingbass ret tidligt. Bassens betydning for jazzsproget kan ikke overvurderes og det er vigtigt at den fungerer optimalt.

Der er mange nyttige standardklicheer, som eleven kan trække på og det drejer sig om få indarbejdet disse vendinger. Samtidig er det dog lige så vigtigt, at eleven ved at en klichefyldt besvarelse – selv uden fejl – ikke honorerer kravene til en topkarakter. Ved udsættelse for 4-stemmigt kor, eller blæserstemmer, skal melodien karakter vurderes og en bevidstløs tilføjelse af klangstemmer i blokharmonisering er ikke nødvendigvis tilstrækkelig eller idiomatisk korrekt.

Ekstra tilførte afsnit af solistisk art eller ”jabadu-kor” tilfører ikke satsen yderligere værdi. Frit komponerede stemmer skal være konsistente og have en affinitet med satsens melodi, eller i det mindste dele af melodi/harmonigang eller andet.

Delopgaver

Delopgaveløsningen sigter på at vise, at de grundlæggende færdigheder er på plads inden for et bredt felt af opgavetyper. Man skal således arbejde med de basale elementer inden for de valgte opgavetyper og sikre sig at man rammer de stil- og satsmæssige idiomer, som er gældende inden for hver. Der henvises i øvrigt til afsnittene ovenfor.

To opgavetyper er ikke omsluttet af de ovenfor beskrevne. Det drejer sig om jazzharmonisering og talekor. Jazzharmoniseringen sigter på at benytte et førstemmigt klangunivers i en logisk harmonisk rækkefølge, der er afstemt med melodien. Inden eleverne kaster sig ud i alt for frie harmoniseringer, skal de demonstrere solid basal harmoniseringspraksis. Således skal der også være en gennemskuelig harmonisk puls.

Talekoret er en fri opgave, hvor elevernes opgave består i at koncentrere de ideer, de får. Der skal opbygges en struktur, der gør udsættelsen til en sats med en klar indre logik. Man kan benytte mange tekniske greb - imitation, kanon, komplementærritmik – men det vigtige er at give satsen liv og teksten farve. Det er ikke ønskeligt med frit tilførte tekster med mindre de entydigt er formskabende. Det er naturligvis nødvendigt, at prosodien er holdt, og at rytmen er sikker og logisk.

4.2 Prøveformer

Det anbefales at musikk læreren konsulterer ”Eksamensbekendtgørelsen” for at få generel indsigt i forhold i forbindelse med eksamens afholdelse.

Den mundtlige prøve

Til den mundtlige prøve skal der stilles opgaver i både musikkundskab og musikudøvelse.

a) Musikkundskab(-teori og -historie)

Som konsekvens af de faglige mål og formål for A-niveau bør eksaminanden stilles en opgave, der udfordrer eksaminandens viden om musikfaglige områder og eksaminandens analytiske og fortolkningsmæssige evne. Det er derfor ikke sædvanligvis meningen at opgaven skal bilægges underspørgsmål, der fungerer som en dagsorden for eksaminandens gennemgang. Ved større værker kan det være nødvendigt at stille den egentlige opgave i en nærmere defineret passage, men eksaminanden skal inden for det afstukne område selv disponere sit stof. Hvis læreren ønsker særlige emner belyst i analysen, kan der i et underspørgsmål kræves dette.

Det er naturligvis også vigtigt, at eksaminanden får en fornemmelse for, hvor den analytiske indsats skal lægges. De forskellige genrer, stilperioder og værktøjer kan have meget forskelligt fokus,

således at detaljen kan være vigtigere i det ene stykke, mens det storformale har forrang i et andet. Eksamensopgaven skal derfor være strukturelt genkendelig for eleven.

I særligt vanskeligt stof (ny kompositionsmusik, store orkesterværker af romantisk og modernistisk snit, nyere jazzkompositioner o.a.) kan der eksamineres i kendt stof. Det er dog vigtigt, at eksaminanden prøves i selvstændig redegørelse og dette kan opnås ved enten at inddrage mindre ekstemporale afsnit eller ved at stille eksaminanden frit overfor værket og demonstrere selvstændig fremlæggelse.

Eksamensopgaverne skal rimeligt og jævnt fordeles ud fra det materiale, der udgør eksamensgrundlaget.

analyse af musik

En musikalsk analyse – afhængig af det valgte emne – vil sædvanligvis omfatte en registrering af:

1. Genre, stil og værkidentitet
2. Instrumentation, klang, sound
3. Form og struktur
4. Taktart, tempo, puls, groove
5. Tema, motiv
6. Tonalitet, harmonik og melodik

Og denne analyse bør efterfølgende sættes ind i en sammenhæng, angivet under bl.a. afsnit om det supplerende stof.

b) Musikudøvelse(solospil og -sang, sammenspil og korsang)

I læreplanen præciseres, at hver eksaminand i musikudøvelse skal medvirke i fremførelsen af to musikstykker og både vise vokale og instrumentale færdigheder samt vise færdigheder i såvel solo- som ensemblesammenhæng. Det er en understregning af, at A-niveauet i musik hverken er eller skal være en specialistuddannelse. Desuden er det en markering af, at samarbejdet i forbindelse med musikudøvelse i ensemble er et væsentligt og nødvendigt delelement i elevernes musikalske udvikling. En tilfredsstillende præstation i musikudøvelse kan derfor ikke bestå i, at eleven kun viser sine færdigheder enten som sanger eller som instrumentalist. Solopræstationen kan forstås som decideret soloopgave med akkompagnement eller som en passage, hvor eleven viser musikalitet på et solistisk niveau. Eksaminanden kan benytte udefra kommende musikere til akkompagnement ved en soloopgave.

Nogle elever påbegynder gymnasieuddannelse med gode instrumentale eller vokale færdigheder, der kan være udviklet i musikskoler eller på anden vis. Læreplanens krav understreger, at eleven i løbet af gymnasieundervisningen også bør udvikle andre musikalske kompetencer.

Den dygtige solosanger kan f.eks. deltage i ensemblesammenhæng på percussion, med en enkel keyboardstemme eller som bassist. Erfaringen viser, at mange elever faktisk kan blive ganske habile til at spille instrumenter, som de ikke på forhånd var bekendt med.

På tilsvarende måde kan den fremragende sologuitarist vise sine vokale færdigheder ved at deltage i et ensemble med en vokal baggrundsstemme.

Det tekniske niveau bliver i de nævnte tilfælde nok mere beskedent end eleven er vant til. Da ensembleopgaven i sig selv desuden kræver flere elevers medvirken, bør læreren tidligt i forløbet pointere, at valgene af ensemble-opgaver til eksamen vil kræve kompromisser. Den mundtlige prøve i musikudøvelse bør derfor forberedes i god tid, så eleverne sikres passende øvetid i timerne og evt. uden for skoletiden. Kun eksaminander fra holdet deltager i gruppesammenspil.

Følgende krav skal dækkes inden for to selvvalgte musikstykker

- Solopræstation
- Sammenspilspræstation
- Sang
- Instrumentalt spil

Scenario 1:

Stjernetrommeslageren spiller trommer i sin solo. Han spiller også trommer i sammenspil, men synger desuden uh-kor i omkvædet af gruppens nummer.

Er kravene dækket? Svar: JA!

Scenario 2:

En af de gode rigtig gode syngepiger spiller ok akkordklaver. Hun akkompagnerer sig selv ved klaveret til sin solosang. Hun synger lead i sammenspilsnummeret.

Er kravene dækket? Svar: JA!

Scenario 3:

En anden god sanger vælger at spille flydeakkorder på keyboard, spille percussion i C-stykket, men synger i øvrigt i sammenspilsnummeret, f.eks. et solovers og kor på omkvæd. Han synger selvfølgelig til sin solo, men lader en anden akkompagnere.

Er kravene dækket? Svar: JA!

I forbindelse med musikudøvelse bliver eksaminanden bedt om en kort, individuel redegørelse for og samtale om den opførte musik og det valgte udtryk. Hensigten er at eleven skal reflektere over den musikalske proces helt fra valg af nummer til det endelige resultat, hvilken rolle pågældende udfylder, hvordan nummeret er blevet indstuderet og hvilke beslutninger man har taget for at nå det endelige musikalske udtryk. Kort sagt de overvejelser der må ligge til grund for ethvert kunstnerisk udsagn.

I den praktiske afvikling af den mundtlige prøve er det vigtigt at være opmærksom på, at der for de fleste elever vil forekomme ventetid mellem de enkelte delprøver i musikkundskab, solomusikudøvelse og ensembleudøvelse. Læreren bør ved en omhyggelig planlægning søge at begrænse denne ventetid mest muligt.

Den praktiske organisering af den mundtlige eksamen kan foregå således, at der eksamineres fem elever i musikkundskab, hvorefter eleverne i frokostpausen gør klar til eksaminationen i de praktiske discipliner. Herefter eksamineres endnu tre elever i musikkundskab. Der eksamineres således 1.5 eksaminander i timen.

En plan for en dags eksaminationsforløb kan f.eks. være således:

Eksempel på eksaminationsplan Musik A-niveau

kl.	Eksamination	forberedelse
8.00		Elev 1
8.30		Elev 2
9.00-9.30	Elev 1, Musikkundskab	Elev 3
9.30-10.00	Elev 2, Musikkundskab	Elev 4
10.00-10.30	Elev 3, Musikkundskab	Elev 5
10.30-11.00	Elev 4, Musikkundskab	
11.00-11.30	Elev 5, Musikkundskab	
11.30-12.00	pause + opstilling til musikudøvelse	
12.00-	Gruppe 1=elev1,6 og 7	

	Solo: elev 6 og elev 7	
12.20		Elev 6
	Gruppe 2 = elev 2,3,4,5 og 8	
	Solo: elev 1, elev 2	
12.50		Elev 7
	Solo: elev 3, elev 4 elev 5 og elev 8	
13.20-13.50	Elev 6 Musikkundskab	Elev 8
13.50-14.20	Elev 7 Musikkundskab	
14.20-14.50	Elev 8 Musikkundskab	
14.50	Slut	

*Elever angivet med **fed** skrift får karakter umiddelbart efter den angivne eksaminationsdel*

Da der gives én samlet karakter, må eleverne først få deres karakter, når de har været prøvet i både musikkundskab og begge praktiske opgaver. Det kan på grund af gruppestørrelserne undtagelsesvis være nødvendigt, at enkelte elevers eksamination i hhv. musikkundskab og musikudøvelse fordeles på to dage. Dette bør dog så vidt muligt undgås.

I de tilfælde hvor et undervisningshold har særligt mange eller særligt få af en bestemt stemme/instrument-type, kan det for at opnå tilstrækkelig fleksibilitet i forbindelse med dannelsen af grupper være nødvendigt at lade enkelte elever optræde og blive bedømt i to ensemblegrupper. Dette bør dog være en undtagelse. Dels er det ikke hensigten, at eleverne på denne måde skal have mulighed for at vise færdigheder på flere instrumenter, dels vil det forøge elevernes arbejdsbyrde i forbindelse med forberedelsen til eksamen. Læreren skal sikre, at eleverne er opmærksomme på den ekstra arbejdsbelastning, der er en konsekvens af at optræde i to grupper. Eleverne bliver bedømt på alt det de deltager i forbindelse med musikudøvelse.

Den skriftlige prøve

Målet med skriftlig musikteori er, at eleverne opnår studiekompetence gennem arbejdet med en række teoretiske problemstillinger, der fordrer praktiske satsløsninger ud fra bevidste valg mellem flere muligheder. Realiseringen af valget udmøntes dels i en række generelle musikteoretiske besvarelser (Musikteori 1), dels i en nodebaseret udsættelse af en klingende melodi i en valgt stilart (Musikteori 2). Musikteori 2 er primært en opgave i udsættelse. Musikteorien er dannet ud fra klingende erfaring og fastholdt i regler og anvisninger.

Opgavetyperne er stiliserede udgaver af et eksisterende, klingende musikalsk materiale.

Den praktiske afvikling samt hjælpemidler

Den officielle prøvetid er kl. 8.00-13.00 evt. tillige kl.13.00-18.00. Ingen elever må forlade prøvelokalet før kl.13. Det gælder alle elever på alle gymnasier, uagtet at der fx kun skal et hold op på det lokale gymnasium.

Hvis der i forbindelse med skift fra hold 1 til hold 2 går tid med fx computeropstilling/nedtagning, kan skolen vælge at forlænge prøvetiden svarende til den tabte tid.

Det samlede prøvesæt udleveres ved prøvens start enten ved det officielle starttidspunkt kl.8.00 eller det alternative prøvetidspunkt kl.13.00 og efter en time afleveres Musikteori 1 til vagtpersonalet.

Opgavesættet består af en papirudgave, en cd-rom med opgaverne i XML-format, samt en audio-cd, hvor opgaverne fra Musikteori 1 og Musikteori 2 er indspillet. Det er den trykte papirudgave af opgaverne samt audio-cd'en der er prøvegrundlaget. XML-formatet er et hjælpemiddel til de elever der skriver på computer. Der kan ved overførsel fra XML-formatet til et nodeskrivningsprogram opstå forhindringer og det er elevens opgave selv at løse dem og bringe besvarelsen i overensstemmelse med det trykte opgavehæfte. Efter prøvens start kan skolen vælge at overføre lydfilerne til andre formater. Besvarelsen af Musikteori 2 afleveres enten skrevet ind i opgavehæftet, som computerprint eller på et vedlagt nodeark.

”Den første del af opgavesættet (Musikteori 1) skal besvares med et tangentinstrument (eller andet instrument efter eget valg) og audio-afspilningsudstyr som eneste hjælpemidler. Besvarelsen af denne del af prøven afleveres efter 1 time.”

Da der hele tiden sker en udvikling af afspilningsudstyr lægger formuleringen sig ikke fast på noget bestemt grej. Eleven kan fx lytte via sin computer, men må kun anvende den til det formål.

Det samlede opgavesæt udleveres ved prøvens start og Musikteori 1 afleveres efter den første time, men det skal ikke forhindre eleven i at gå i gang med Musikteori 2 tidligere, dog uden anvendelse af de hjælpemidler, der må benyttes under prøvens anden del. Man kan forestille sig at eleven gør sig fortrolig med melodien, disponerer sin udsættelse, kigger på udtydning af komplicerede akkorder, overvejer modulationer, osv.

”Ved prøvens anden del (Musikteori 2) vælger eksaminanden enten en større opgave inden for harmonisering og udsættelse af koralmelodi, harmonisering og udsættelse af vise, udsættelse af pop-rockmelodi, udsættelse af jazz standardmelodi eller en række delopgaver. Under denne del af prøven må eksaminanden benytte alle hjælpemidler bortset fra programmel, der indeholder automatiske analyse-, harmoniserings-, arrangements- eller kompositionsfaciliteter. Eksamenslokalet skal være forsynet med et tangentinstrument. Derudover kan eksaminanden medbringe et instrument efter eget valg”

De eksaminander, der ikke medbringer instrument efter eget valg, kan samles i ét lokale og anvende instrumenter med hovedtelefoner.

Alle programmer er tilladte, blot må deres evt. automatiske analyse-, harmoniserings-, arrangements- eller kompositionsfaciliteter ikke anvendes under prøven.

Det påhviler musiklæreren at gøre eleverne fortrolige med at åbne de skriftlige eksamensopgaver i XML-format med det/de relevante programmer, der er brugt i undervisningen. Nogle åbningsmanualer vil være at finde på fagets hjemmeside på EMU.

”2.1 Faglige mål

Eleverne skal kunne:

- anvende musikfagets metoder, teori og terminologi i mundtlig og skriftlig analyse af vestlig kunst- og populærmusik...
- udfærdige en teoretisk konsistent, nodebaseret skriftlig sats”

Disse to sætninger refererer til fagets skriftlige prøve, der er delt op i Musikteori 1 (generel musikteori) og Musikteori 2 (satsarbejde)

MUSIKTEORI 1

Generelle faglige mål

Eleverne skal demonstrere indsigt i musikkens væsentlige parametre: harmonik, melodik og rytmik

Opgaverne til Musikteori I stilles indenfor et bredt repertoire af eksisterende musik, men besvarelsene kan løses uden specifik stil- og/eller genrekendskab. Der prøves i færdigheder inden for: akkordlæsning, harmonisk analyse, harmonisering, melodisk analyse og hørelære med udgangspunkt i eksisterende klingende og/eller nedskrevet musik.

De fem opgaver indgår med lige vægt i evalueringen af denne del af prøven.

For alle fem opgavetyper gælder, at der kan forekomme op til to faste fortegn i såvel dur som mol. Opgavemelodierne samt hørelæreostinatet findes indspillet på et lydmedium, som er vedlagt opgavehæftet.

Prøveudformning og faglige mål

Opgave 1: Akkordlæsning

Notér becifring inkl. bastone over de markerede akkorder

Faglige delmål: Eksaminanden skal notere becifring inkl. bastone over 8-10 akkorder noteret i klaverpartitur (g- og f-nøgle).

Hver akkord der ønskes aflæst er indrammet, og sværhedsgraden er (eksemplificeret med C som grundtone):

De fire treklange: dur, mol, formindsket, forstørret (C, Cm, Cdim eller C o, Caug eller C+).

Dur-treklangen kan optræde med tilføjjet (stor) sekst eller tilføjjet septim (stor, lille): C6, Cmaj7, C7

Mol-treklangen kan optræde med tilføjjet (stor) sekst og tilføjjet lille septim: Cm6, Cm7

Den formindskede treklang kan optræde med lille septim (Cm7b5) og formindsket septim (den formindskede firklang, Cdim7).

Desuden kan forekomme sus4-akkorder med eller uden (lille) septim: Csus4, evt. C7sus4.

Akkorderne kan forekomme i omvendingerne tert i bas, kvint i bas og septim i bas.

Opgave 2: Harmonisk analyse

Tilføj funktionstegn under denne melodis becifringsakkorder

Faglige delmål: Eksaminanden skal anføre toneart og funktionstegn under en melodi (uden tekst), som er becifret med 10-15 akkorder. Sværhedsgrad: hovedfunktioner, parallelakkorder samt bidominanter, akkordudvidelser (fx S6, tilføjede septimer)

Opgave 3: Harmonisering

Skriv becifring i de angivne felter. Det er tilladt at tilføje akkorder derudover

Faglige delmål: Eksaminanden skal tilføje 10-15 becifringer til en melodi uden tekst.

Opgaven er tænkt i en strengt funktionstonal sammenhæng og sværhedsgraden er hovedfunktioner og parallelakkorder, men med latent mulighed for bidominant(er).

Over melodien er anbragt små rammer, hvor becifring ønskes indskrevet, men det er tilladt at tilføje akkorder derudover.

Opgave 4: Melodisk analyse

Foretag en skriftlig melodisk analyse af denne melodi. Besvarelsen skal indeholde en angivelse af: Form og struktur, melodiske og rytmiske iagttagelser, samt melodiens toneart, taktart og ambitus.

Faglige delmål: Eksaminanden skal foretage en kortere skriftlig melodisk analyse af en melodi uden tekst og uden akkorder på 7-15 takter. Analysen ønskes formidlet i umisforståelig prosa. Øvrige melodiske og rytmiske iagttagelser kan være; tonegentagelser, trinvis bevægelser, akkordbrydninger, prægnante intervaller, simple og varierede gentagelser, sekvenser samt motivisk slægtskab, centraltoner, vippebevægelser, drejebevægelser, melodiske buer og højdepunkt, karakteristisk melodirytmik. Melodien vil være forsynet med takttal.

Opgave 5: Hørelære

Notér det totakters ostinat du hører på vedlagte cd. Bassens starttone er...

Faglige delmål: Eksaminanden skal aflytte og notere følgende totakters ostinater i et fortrykt partitur:

- en trestemmig slagøjfsfigur (trommesæt / percussion)
- en basfigur (rytmisk/melodisk notation i f-nøgle). Starttone er opgivet.
- en keyboardfigur (strengt homofone akkorder). Becifringer er opgivet og keyboardstemmen noteres rytmisk.

På den vedlagte cd introduceres ostinaterne ét ad gangen og hvert (nyt) totakters ostinat spilles fire gange - altså i alt fire takter - inden det næste ostinat introduceres.

MUSIKTEORI 2

Generelle faglige mål

I alle opgavebesvarelser skal notationen være klar, umisforståelig og korrekt – også i detaljen. Det er ikke nok at skrive kor, vokal, eller 2. stemme. Der skal stå helt præcist, hvilke stemmetyper (S, A, T, B) udsættelsen er tiltænkt...også den opgivne melodi. En trommesætsforklaring skal også angives.

De gængse konventioner for notation skal overholdes med hensyn til;

- nøgler
- fortegn
- nodeværdier
- pausetegn
- partituropstilling
- lodret affinitet i partituret
- volter og afslutninger korrekt og entydigt markerede.

I løsninger, der ikke benytter sig af opgavehæftets partiturer, skal eksaminanden notere såvel opgavemelodi som becifring.

Eleven skal træffe klare og bevidste valg mht. besætning og instrumentation af *alle* satsens stemmer.

Den enkelte stemme skal være idiomatisk udført for det valgte instrument/den valgte stemmetype.

Ambitus skal overholdes og hensigtsmæssig beliggenhed skal tilgodeses; vokale stemmer skal være sangbare.

Alt skal noteres i C.

Anvendelsen af løse fortegn og becifring/akkorder skal være formelt korrekt og afspejle den teoretiske forståelse (eksempel: tertsen i D7 er fis og ikke ges).

Et særligt forhold gælder for den formindskede firklang, som noteres pragmatisk – således kan Bbo (Bbdim) noteres Bb-Db-E-G i stedet for det formelt korrekte Bb-Db-Fb-Abb.

Hvis de tilføjede stemmer rummer udvidelser, ændringer eller tilføjelser til den opgivne akkord, skal becifringstegnet ændres tilsvarende. Når opgaveformuleringen lyder på ”udsættelse” er der tale om ét vers / kor. Hvad der går ud over dette i besvarelsen vil ikke indgå i bedømmelsen. Ved computerbesvarelser gælder ovenstående generelle retningslinjer naturligvis også.

1

Harmonisering og udsættelse af koralmelodi

Følgende koralmelodi skal harmoniseres og udsættes for sopran, alt, tenor og bas

Genrebeskrivelse

Koralharmonisering er en genre funderet på homofon 4-stemmig node – mod - nodesats, som den kommer til udtryk i centraleuropæisk salmetradition. Genren er i kondenseret form fundamentet for den teoretiske forståelse af funktionstonal europæisk musik. Den gymnasiale genre er primært enkel koralstil, som kendes fra koral- og lærebøger. I de tilfælde, hvor der afviges fra dette, skal der være tale om en konsekvent gennemført anden stil (fx Bach-koral).

Opgavens overordnede faglige mål: Eleven skal demonstrere færdigheder inden for harmonisering, stemmeføring og modulation.

Harmonisering

Faglige delmål: Eleven skal demonstrere forståelse for en given harmoniseringstradition, udmøntet i en konsekvent harmonisering. Eleven skal vise beherskelse af 3- og 4-klange inden for hovedfunktioner, deres omvendinger, parallelakkorder, ufuldkomne akkorder, og kadencevendinger. Eleven skal vise evne til at realisere modulation inden for det definerede stilgrundlag.

Stemmeføring

Faglige delmål: Eleven skal i sin udsættelse overholde reglerne for klassisk vokalharmonisering i forhold til:

- sangbare intervaller
- ledetoneopløsning
- (forbudte) forstørrede eller formindskede intervaller
- korrekte fordoblinger
- korrekt dissonansbehandling
- stemmekryds og sløjfer
- prim-, kvint- og oktavparallel
- hensigtsmæssig stemmeafstand
- brug af tæt og spredt beliggenhed
- modbevægelse og ligebevægelse
- hensigtsmæssig stemmeføring i mellemstemmerne
- smidiggørelse af basstemmen, så denne opnår en melodisk profil

2

Vokalarrangement

Følgende melodi skal udsættes for en vokalgruppe på mindst 3 stemmer. Melodien må gerne transponeres, og det er tilladt at foretage ændringer i de opgivne becifringer (inkl. bastone).

Genrebeskrivelse

Det melodiske materiale dækker et bredt spektrum af funktionstonale melodier.

Opgavens overordnede faglige mål:

Eleven skal demonstrere formforståelse og færdigheder inden for satsteknik og stemmeføring samt prosodi og idiomatik. Besvarelsen skal holde sig konsekvent til det af eleven valgte stilgrundlag.

Faglige delmål:

- Eleven skal kunne anvende forskellige satsteknikker; f.eks. parallelføring og komplementær-rytmik.
- Arrangementet skal afspejle melodiens form.
- Stemmerne i arrangementet skal være sangbare. Også instrumentalstemmer bør som udgangspunkt være sangbare.
- Eleven skal i tekstlægning demonstrere kendskab til prosodi.
- Både vokale og instrumentale stemmer skal være idiomatisk udformet.

Stemmeføring og samklang

- Stemmeføringen bør være udtryk for et gennemtænkt satsarbejde. Heri indgår bl.a. en hensigtsmæssig stemmeafstand og en afbalancering af satsens melodiske (vandrette) og harmoniske (lodrette) dimension.
- Stemmerne bør have melodisk kontur og være logiske i forhold til melodien.
- Hvad angår prim- kvint- og oktavparallelleler samt dissonansbehandling og ledetoneopløsning bør brud på traditionelle stemmeføringsregler være musikalsk begrundet.
- Ved eventuelle ændringer af de opgivne becifringer skal disse være stilrigtigt og konsekvent gennemført. Bastoneangivelse kræves på betonet tid, hvor en anden tone end grundtonen er valgt.

3. Udsættelse af pop-rocksang

”Der skal laves en udsættelse af følgende sang for en besætning, som ud over opgavemelodien skal bestå af mindst tre stemmer (vokale/instrumentale) og rytmegruppe bestående af trommer og bas. Besvarelsen skal indeholde arrangementsteknikker inden for korsvar/modstemme, medstemme og groove. Udsættelsen skal afspejle sangens harmoniske, rytmiske og melodiske struktur. Det er tilladt at foretage ændringer i becifringer og tempo”

Genrebeskrivelse

Genren er forankret i en engelsk/amerikansk, rytmisk/melodisk populærmusikalsk genre fra begyndelsen af 60'erne.

Det harmoniske grundlag viser træk fra funktionstonal-, bluesbaseret- og folkelig/modal harmoniseringstradition. Formmæssigt er genren karakteriseret ved en opdeling i klare formled. Som gymnasial skriftlig prøvegenre er pop/rock-udsættelse begrænset til to klart adskilte formdele. Bedømmelsen udgør en helhedsvurdering af elevens arbejde med satsens rytmiske samspil, herunder groove, og de satstekniske discipliner (medstemme, modstemme, flydekor...), men med hovedvægten på sidstnævnte.

Hvor intet andet er anført gælder opgavemelodiens angivne tempo – hvis dette ændres skal det gøres tydeligt og entydigt.

Opgavens overordnede faglige mål:

Eleven skal demonstrere indsigt i flerstemmigt satsarbejde samt indsigt i det rytmiske samspil mellem alle satsens instrumenter/stemmer. Udsættelsen må være udtryk for et konsekvent og konsistent stilkoncept, der udmønter sig i alle stemmer.

Tekst, form, instrumentation

Faglige delmål:

- tekstlægningen i vokalstemmerne skal demonstrere kendskab til prosodi dvs. tekstrytme, melodirytme, betoning
- udsættelsen skal være et resultat af en analyse af melodiers form
- instrumentvalget skal afspejle det valgte stilgrundlag og instrumenterne/stemmetyperne skal være behandlet idiomatisk korrekt.

Det vokale/instrumentale satsarbejde

Faglige delmål:

- vokalstemmer må være sangbare og forsynet med tekst, og der skal være anvendt korrekt prosodi
- stemmen/stemmerne må demonstrere stilbevidst og konsekvent stemmeføring
- stemmerne skal udtyde de valgte akkorder korrekt samt forholde sig bevidst til evt. udvidelsestoner, den lodrette (harmoniske) og den vandrette (melodiske) funktion
- der bør være truffet klare valg mht. afvekslende satsteknikker og disse bør afspejle opgavemelodiers form og forløb gennem fx medstemme (ledsagestemme, blokstil, thickened line) og modstemme (kontrapunkt, flydestemme, imitation, spørgsmål/svar, korsvar)
- en eventuel medstemme bør demonstrere et bevidst forhold til samklange i overensstemmelse med det valgte stilgrundlag og opgavemelodiers forløb
- en eventuel modstemme bør have selvstændig melodisk substans og profil, og være anvendt med konsekvens i forhold til opgavemelodien.

Det rytmiske satsarbejde

Faglige delmål:

- udsættelsen skal demonstrere et bevidst forhold til stemmernes rytmiske samspil, lodret såvel som vandret. I besvarelsen bør der være tale om et bevidst og stilmæssigt konsekvent samspil – groove – mellem trommer og bas. Groovet bør forholde sig bevidst til opgavemelodiers rytmiske profil – fx ved at afspejle melodiers strukturelle lifts i groovets ostinater, ved markering af særlige rytmiske begivenheder eller igennem et i forhold til melodien tydeligt komplementærrytmisk arbejde

Basstemmen

Faglige delmål:

- bassen bør være satsens harmoniske fundament, udvise rytmisk spændstighed og melodisk profil
- basstemmen må afspejle satsens form og melodiske strukturer, anvende stilmæssigt korrekte figurer, vise variation og der må være sammenhæng og konsekvens i stemmen
- basstemmen bør indgå i et bevidst og stilmæssigt velvalgt groove med trommerne.

Trommer

Faglige delmål:

- trommenotationen skal være umisforståelig
- trommerne skal være integreret i satsen og udvise stilmæssigt korrekte, varierede og velplacerede markeringer af opgavemelodiers form gennem fx fills, overgange, og slutningsdannelse
- trommerne skal indgå i et bevidst og stilmæssigt velvalgt groove med bassen.

Ud over standardkravene

Eventuelle ændringer af opgavemelodiens becifring skal være stilrigtigt og konsekvent gennemført. Eventuelle percussioninstrumenter skal være valgt og anvendt stilrigtigt.

4. Udsættelse af jazz standard-sang

”Der skal laves en udsættelse af følgende sang for en besætning, som ud over opgavemelodien skal bestå af mindst tre stemmer (vokale/instrumentale) og rytmegruppe bestående af trommer og bas. Besvarelsen skal indeholde arrangementsteknikker inden for korsvar/modstemme, medstemme og groove. Udsættelsen skal afspejle sangens harmoniske, rytmiske og melodiske struktur. Det er tilladt at foretage ændringer i becifringer og tempo.”

Genrebeskrivelse

Jazz-standards henter deres melodiske og formmæssige materiale fra amerikanske underholdningsmelodier fra 1930'erne og 40'erne, men videreudviklet i en swingbaseret og harmonisk udvidet selvstændig genre.

Som gymnasial skriftlig prøvegenre er den traditionelle AABA-form begrænset til ABA.

Som udgangspunkt indgår elevens arbejde med satsens rytmiske samspil og de satstekniske discipliner (medstemme, modstemme, flydekor...) med lige stor vægt i bedømmelsen.

Hvor intet andet er anført gælder opgavemelodiens angivne tempo – hvis dette ændres skal det gøres tydeligt og entydigt.

Opgavens overordnede faglige mål:

Eleven skal demonstrere indsigt i flerstemmigt satsarbejde samt indsigt i det rytmiske samspil mellem alle satsens instrumenter/stemmer. Udsættelsen må være udtryk for et konsekvent og konsistent stilkoncept, der udmønter sig i alle stemmer.

Tekst, form, instrumentation

Faglige delmål:

- eleven skal i tekstillægningen af vokalstemmerne demonstrere kendskab til prosodi dvs. tekstrytme, melodirytm, betoninger
- udsættelsen skal afspejle melodiens form
- instrumentvalget skal svare til det valgte stilgrundlag og instrumenterne/stemmetyperne skal være behandlet idiomatisk korrekt.

Det vokale/instrumentale satsarbejde

Faglige delmål:

- vokalstemmer må være sangbare og forsynet med tekst, og der skal være anvendt korrekt prosodi
- stemmen/stemmerne må demonstrere stilbevidst og konsekvent stemmeføring
- stemmerne skal udtyde de valgte akkorder korrekt samt forholde sig bevidst til evt. udvidelsestøner, den lodrette (harmoniske) og den vandrette (melodiske) funktion
- der bør være truffet klare valg mht. afvekslende satsteknikker og disse bør afspejle opgavemelodiens form og forløb gennem fx medstemme (ledsagestemme, blokstil, thickened line, close harmony) og modstemme (kontrapunkt, flydestemme, imitation, spørgsmål/svar, korsvar)
- en eventuel medstemme bør demonstrere et bevidst forhold til samklange i overensstemmelse med det valgte stilgrundlag og opgavemelodiens forløb
- en eventuel modstemme bør have selvstændig melodisk substans og profil, og være anvendt med konsekvens i forhold til opgavemelodien.

Det rytmiske satsarbejde

Faglige delmål

Besvarelsen skal afspejle

- korrekt brug af synkoperinger/lifts.
- bevidst forhold til stemmernes rytmiske samspil
- lodret rytmisk affinitet
- satsens form og melodiske strukturer

Basstemmen

Faglige delmål

Bassen bør være satsens harmoniske fundament, udvise rytmisk spændstighed og melodisk profil. Den må afspejle satsens form og melodiske strukturer, anvende stilmæssigt korrekte figurer, vise variation (two-beat, walking) og der må være sammenhæng og konsekvens i stemmen. Bassen bør indgå i et bevidst samspil med trommerne og den øvrige sats.

Trommer

Faglige delmål

Trommenotationen skal være umisforståelig via et vedlagt trommepartitur

Trommerne må være integreret i satsen og udvise stilmæssigt korrekte, varierede og velplacerede markeringer af opgavemelodiens form gennem fx fills, overgange, og slutningsdannelse.

Trommerne bør indgå i et bevidst samspil med bassen og den øvrige sats.

Ud over standardkravene

Eventuelle ændringer af opgavemelodiens becifring skal være stilrigtigt og konsekvent gennemført. Eventuelle percussioninstrumenter skal være valgt og anvendt stilrigtigt.

5. Delopgaver

*Der skal besvares i alt tre (og **kun** tre) opgaver – én fra hver hovedgruppe. De tre opgaver vægtes ligeligt.*

Genrebeskrivelse

Delopgaverne er en konstrueret gymnasial genre, der tager sit udgangspunkt i de ovennævnte discipliner, men isolerer udvalgte færdighedsområder inden for: harmonik, vokalsats og rytmik. Overordnet set stilles der de samme faglige krav som til de relevante discipliner i opgaverne 1-4.

HARMONISERING

5a

Koralharmonisering

Tilføj basstemme og angiv toneart samt funktionstegn til følgende melodi

(der henvises til vejledende afsnit under opgave 1)

5b

Viseharmonisering

Harmonisér følgende vise, idet du placerer becifringstegn over melodien

(der henvises til vejledende afsnit under opgave 2)

5c

Harmonisering af jazzstandard

Harmonisér følgende jazzmelodi, idet du placerer becifringstegn over melodien.

Akkordvalget må være logisk i forhold til opgavemelodien.

Harmoniseringen bør være konsekvent og homogen, den harmoniske puls logisk og konsekvent og der må være tale om adækvat anvendelse af jazzharmoniske standardvendinger, akkordudvidelser og mønstre (vamps, II-V-I kadencer, dominantkæder...).

VOKALSATS

5d

Koralsats

Udsæt følgende harmoniserede melodi for sopran, alt, tenor og bas. Det er tilladt at anvende andre akkordomvendinger end de angivne.

(der henvises til vejledende afsnit under opgave 1)

Akkordfunktionerne og deres relevante omvendinger vil være: T, Tp/Tst, S, Sp, ufuldkommen S, S6,D,D7, ufuldkommen D, kvartkvint- og kvartsektforudhold, Do, Dp,

5e

Visesats

Udsæt følgende melodi for tre- eller firestemmigt kor. Det er tilladt at foretage ændringer i becifringerne

(der henvises til vejledende afsnit under opgave 2)

5f

Pop/rock-kor

Tilføj en vokalsats på mindst to stemmer til følgende melodi. Rytmegruppe inkl. instrumental bas er underforstået. Det er tilladt at foretage ændringer i becifringerne

(der henvises til vejledende afsnit under opgave 3)

5g

Jazz-kor

Tilføj mindst tre vokale stemmer til følgende melodi. Rytmegruppe inkl. instrumental bas er underforstået. Det er tilladt at foretage ændringer i becifringerne

(der henvises til afsnit under opgave 4)

RYTME

5h

Talekor

Udsæt hele følgende digt for to-, tre- eller firestemmigt talekor. Der skal angives tempo.

Eleven skal vise beherskelse af

- at den valgte taktart er metrisk logisk, tempovalget realistisk, prosodien i orden og rytmiseringen mundret.
- adækvat variation imellem forskellige nodeværdier og rytmiske figurer.
- bevidst og gennemarbejdet anvendelse af dynamiske virkemidler, samt bevidst valg mellem forskellige satstekniske virkemidler - såsom
 - a) unison sats/homofoni
 - b) ekko/imitation/fugering/polyfoni
 - c) opsplitting
 - d) ostinater
 - e) kommentarer
 - f) lydord/bodypercussion og lignende effekter

5i

Pop/rock rytmegruppe

Sæt bas, trommer og et akkordinstrument til følgende melodi. Det er tilladt at foretage ændringer i becifringerne, og akkordinstrumentet skal blot noteres rytmisk.

(der henvises til vejledende afsnit under opgave 3)

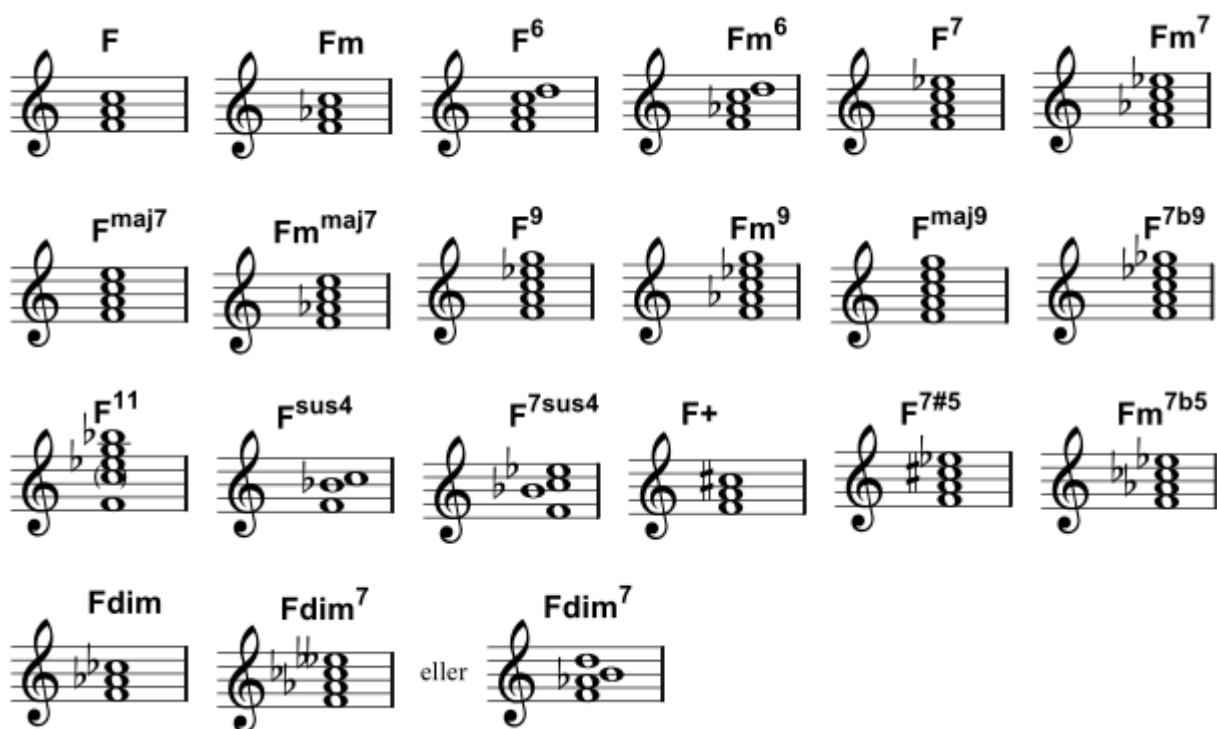
5j

Jazz rytmegruppe

Sæt bas, trommer og et akkordinstrument til følgende melodi. Det er tilladt at foretage ændringer i becifringerne, og akkordinstrumentet skal blot noteres rytmisk

(der henvises til vejledende afsnit under opgave 4)

Becifringssymboler anvendt i eksamensopgaverne

4.3 Bedømmelseskriterier

Den skriftlige prøve

”Der gives én karakter ud fra en helhedsbedømmelse, idet prøven uden hjælpemidler vægtes med ca.1/3, og den efterfølgende prøve på 4 timer vægtes med ca.2/3”

Får eleven -3 eller 00 i Musikteori 2 vil han ud fra en helhedsvurdering normalt ikke have bestået den samlede skriftlige prøve.

Nedenfor gives tre eksempler på en beskrivelse af karakteren 12, 7 og 02 efter den nye karakterskala.

		Musik A- mundtlig prøve	Musik A –skriftlig prøve
Karakter		Vejledende beskrivelse	Vejledende beskrivelse
12	Gives for den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler.	<p>Elevens præstation viser indgående kendskab til og brug af musikalsk notation og musiklære i forbindelse med musikanalyse. Eleven anlægger desuden relevante og selvstændige synsvinkler på det musikalske stof. Få mangler ændrer ikke på helhedsindtrykket.</p> <p>Eleven demonstrerer overbevisende lydhørhed og musikalitet i gruppen og som solist i forhold til en musikalsk fortolkning. Evt. småfejl forstyrrer ikke opførelsen. Eleven er meget bevidst om sit kunstneriske udtryk, hvilket den supplerende samtale dokumenterer.</p>	Eleven viser indgående kendskab til fagets teoretiske discipliner herunder hørelære. I den valgte opgave inden for udsættelse og arrangement demonstreres stor sikkerhed i anvendelse af satsteknik, harmonisering, stemmeføring, form- og stilforståelse samt notationspraksis. Småfejl kan forekomme, men de forstyrrer ikke det generelle indtryk.
7	Gives for den gode præstation, der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del	Eleven viser godt kendskab til musikalsk notation, musiklære og musikanalyse, men anvendelsen er ikke helt sikker. Perspektivering af det musikalske stof er for det meste relevant.	Eleven behersker væsentlige dele af fagets teoretiske discipliner herunder hørelære. I den valgte opgave inden for udsættelse og arrangement kan

	mangler.	Eleven viser lydørhed og musikalitet som solist og gruppelem i en musikalsk fremførelse. Den musikalske formåen står ikke helt mål med intentionen. Eleven er bevidst om sin rolle i den musikalske sammenhæng, hvilket den supplerende samtale dokumenterer	eleven anvende teknikker inden for satsarbejde, harmonisering, stemmeføring, formforståelse samt notationspraksis, men nogle fejl forekommer.
02	Gives for den tilstrækkelige præstation, der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål.	Eleven har tilegnet sig et elementært niveau inden for musikalsk notation, musiklære og musikanalyse. Anvendelsen af denne viden er imidlertid meget usikker. Eleven kan indgå i en musikalsk sammenhæng som solist og gruppelem, men har ikke noget musikalsk overskud.	Eleven viser en usikker beherskelse af fagets teoretiske discipliner herunder hørelære. I den valgte opgave inden for udsættelse og arrangement kan eleven anvende helt elementære teknikker inden for satsarbejde, harmonisering, stemmeføring, formforståelse samt notationspraksis, men mange fejl forekommer.

Studieretningsprojektet

SE OGSÅ DOKUMENT PÅ MUSIKS HJEMMESIDE PÅ WWW.EMU.DK

Opgaveformuleringen

I læreplanen for studieretningsprojektet står der at opgaveformuleringen skal ”*have en sådan form, at eleven ikke på forhånd kan udarbejde detaljerede dele af den endelige besvarelse*” og ”*den skal inddrage nogle aspekter eller være ledsaget af bilag, der ikke er blevet drøftet med eleven under vejledningen*”. Det tolkes som hovedregel i musikfaget på den måde, at det er læreren, der endeligt vælger de musikstykker/nedslag i passager, som eleven skal analysere og fortolke, og at det er lærerens forpligtelse, at der foreligger det materiale (node og cd), som udgør bilaget til opgaven. Bilagsmaterialet følger med opgaven helt fra udlevering til elev og til bedømmelse hos censorer.

I læreplanen for studieretningsprojektet står der endvidere, som et fagligt mål, at eleven skal kunne: ”*beherske fremstillingsformen i en faglig opgave (fx citatteknik, noter, kilde- og litteraturfortegnelse)*” og det vil som citatteknik i musik som hovedregel betyde, at eleven skal kunne dokumentere ud fra node med taktal og/eller henvisning på cd/dvd.

Den stillede opgave skal have et flerfagligt hovedsigte og skal samtidig åbne for, at eleven kan demonstrere beherskelse af relevante faglige mål i de indgående fag. Hvis ikke opgaven skal knække over i to kan det være en god idé at vende ”taksonomien på hovedet” i opgaveformuleringen, således at fagsamarbejdet bliver formuleret som noget af det første i opgaveformuleringen. Det kan bidrage til at arbejde fokuseret i retning af at besvare kernen i det flerfaglige samspil.

De to hovedingredienser ved enhver akademisk beskæftigelse med musik: »det analytiske« (det musiknære, nærlæsningen, arbejdet med form, struktur, stil) og »det perspektiviske« (det uden om musikken, det historiske, biografiske, sociale) er uundværlige for hinanden og bør derfor ideelt set altid være repræsenteret. Ingen punktnedslag uden reference til en sammenhæng, intet udsagn uden kontekst, intet værk uden omverden etc.

Musikfaget deler metode med de øvrige humanistiske fag for så vidt angår de generelle rammer, historien, kulturhistorien etc., men har sine egne fagspecifikke greb, som er indrettet på at håndtere

det specielt musikfaglige - det fagspecifikke.

Det fagspecifikke skal altid være til stede i studieretningsprojektet. Der stilles ikke nødvendigvis krav om musikalsk analyse i alle flerfaglige sammenhænge, men enhver opgave skal som en væsentlig del indeholde en analytisk og fortolkende beskæftigelse ud fra de faglige mål.

Man kan altså godt forestille sig, at en elev opstiller forslag til et nyt eller sit helt eget registrerings eller analyseapparat til formålet og så skal opgaven naturligvis også bedømmes i forhold til dette.

Undervisningseksempler – de såkaldte ”paradigmatiske eksempler” – til dette niveau kan findes på musikfagets hjemmeside på www.emu.dk

Undervisningsbeskrivelse

Mod afslutningen af et holds undervisningsforløb sammenskrives undervisningsbeskrivelsen som en revideret og realiseret udgave af studieplanen. Undervisningsbeskrivelsen lægger sig formulerings- og indholdsmæssigt tæt op ad læreplanens kernestof og faglige mål. Derfor må beskrivelsen indeholde oplysning om musikemne/-projekt/forløb, hvilke musikstykker klassen har arbejdet med, hvilke lærebøger, der har været anvendt samt hvilke kontakter man har haft med det øvrige musikliv undervejs. I musikudøvelse angives hvilke én- og flerstemmige sange samt instrumentalsatser man har arbejdet med i timerne.

Selvstuderende

Selvstuderende kan godt vælge at studere de samme emner som resten af klassen. Listen af énstemmige sange skal været varieret rent genremæssigt og kan typisk bestå i fx 20-25 sange. Skolen udmelder en tidsfrist over for den selvstuderende med henblik på godkendelse af det materiale, der udgør prøvegrundlaget.

I musikkundskab afvikles eksamen svarende til vilkår for de ”almindelige” elever. Den selvstuderende skal have mulighed for at vælge imellem fire spørgsmål.

Hvis skolen beslutter, at en elev skal op under andre vilkår, kan man fx vælge følgende model for musik: Hvis hele holdet kommer op, deltager eleven på "særlige vilkår" på linje med de øvrige i klassen dvs. indgår i gruppesammenspil og bedømmes på det. Hvis hele holdet ikke bliver udtrukket, går eleven på "særlige vilkår" til eksamen efter regler for sygeeksamen i musik, beskrevet i læreplanen.